

Ἀργυρᾶ.

Βοιωτία: Θῆβαι μέσα 4^{ου} π.Χ. αἰ.

Δίδραχμον 11.75 γρ. FA ΣΤ BMC 122.

Ἀδιάγνωστον ἑλληνικὸν Θεσσαλίας 4^{ου} π.Χ. αἰ. Κεφαλὴ γυναικεία κατ' ἐνώπιον. Ὀπ. ἱππεὺς δ. Ὑπόχαλκον μὲ δοκιμαστικὴν ἐγκοπὴν ↑ 4 γρ.

Ρωμαϊκὴ δημοκρατία 88-86 π.Χ.

Δηνάριον 3.35 γρ. Τύπος BMC πίν. XXXVI, 1. SYDENHAM, Roman Rep. Coin., 611.

Χαλκᾶ.

Σικελία: Συράκουσαι 317-289 π.Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. Ὀπ. αἵετος ↓ 7.20 γρ. GABRICI, La Monetazione del br. nella Sicilia, ἀρ. 316 κέ.

Θράκη: Λυσίμαχος

MÜLLER πίν. II, 13. Sylloge DNM ἀρ. 1164 ↑ 7.55 γρ.

Μακεδονία

Φίλιππος Β'

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δ. Ὀπ. ἱππεὺς δ.

1) σύμβολον δᾶς ↑ 2) προτομὴ λέοντος ↓ 3) ὅμοιον ↑ 4) σύμβ. ἀσαφὲς ↑
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἀρ. Ὀπ. ἱππεὺς σύμβ. ἀσαφὲς ↓, 6.35 - 6.10 γρ.

Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς

1) Ἀσπίς μὲ μονογρ. Π. Ὀπ. κράνος, NEWELL πίν. XIII, 17 ← 3.68 γρ.

2) Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. Ὀπ. πρῶρα ἔ.ἀ. πίν. XVII, 2 ↑ 2.23 γρ.

Κάσσανδρος

Κεφαλὴ Ἡρακλέους. Ὀπ. λέων GAEBLER, πίν. XXXII, 6 ↑ 3.60 γρ.

¹ Ἄπαντα τὰ κατωτέρω περιγραφόμενα νομίσματα ἔχουν καταταχθῇ εἰς ἓν ἐνιαῖον σύνολον ἀσχέτως τῆς θέσεως ἐξ ἧς προέρχονται, ἀντιθέτως πρὸς τὰ δημοσιευθέντα προηγουμένως (πρβλ. ΠΑΕ 1952, σ. 320).

Ἀντίγονος Γονατᾶς ἢ Δώσων

- 1) Κεφαλή Ἀθηνᾶς. Ὀπ. Πάν ἐγείρων τρόπαιον ἔ.ἀ. XXXIV, 4 ↘ 6.50.
 2) Ὅμοιον $\overline{\text{P}}$ ↓ 3 γρ. 3) Ἀσπίς $\overline{\text{A}}$ /. Ὀπ. κράνος Ν^κ 13 Α [8] → 5.5
 ἔ.ἀ. πίν. XXXIV, 11 4) Ὅμοιον ← 3.68 γρ. ἔ.ἀ. πίν. XXXIV, 13.

*Ἰλλυρία:**Ἀπολλωνία* 200 - 80 π.Χ.

- 1) Κεφαλή Ἀπόλλωνος. Ὀπ. ὀβελίσκος μὲ ταινίας. Πρβ, BMC πίν. XII, 9
 ↑ 4.80.
 2) Κεφαλή Ἀπόλλωνος ἀρ. μονογραφήματα ἀρ. Α, δεξ. ΕΞ καὶ ΧΟ
 Ὀπ. ὀβελίσκος ↑ 7.70 BMC πίν. XII, 12.

Δυρράχιον

Κεφαλή Ἡρακλέους. Ὀπ. ΔΥΡ ρόπαλον, τόξον καὶ φαρέτρα ΦΙΛΙΑ BMC
 ἀρ. 174.

*Ἡπειρος**Ἀμβρακία* 238 - 168 π.Χ.¹

Κεφαλή Διώνης. Ὀπ. ὀβελίσκος.

- 1) ↓ 4.05. 2) ↓ 5.48. 3) ← 4.15. 4) ↘ 4. 35· πβλ. BMC πίν. XVIII, 2,
 5) τεθραυσμένον ↓ αὐτ. ἀρ. 9.

Κεφαλή Ἀθηνᾶς δ. Ὀπ. Α Μ ὀβελίσκος ἐν στεφάνῳ ← 2 γρ. Sylloge
 ἔ.ἀ. ἀρ. 25.

Κεφαλή Ἀπόλλωνος ὅπ. Δ. Ὀπ. Α Μ Β Ρ ὀβελίσκος ἐν στεφάνῳ ↑ 5.25 γρ.
 Πίναξ 60 ἀρ. 1

Κεφαλή ποταμοῦ ἀρ. Ὀπ. βοῦς κυρίσσω ἀρ.

- α) ἔξ. Α Μ ↑ 6.85 γρ. IMHOOF-BLUMER, Mon. Gr. 23.

Πίναξ 60 ἀρ. 2

- β) → 6 γρ. γ) ↑ 6.85. δ) ← 5.15 γρ. Sylloge, ἔ.ἀ. ἀρ. 26.

Κεφαλή ποταμοῦ. Ὀπ. καρκῖνος → 2.30 Sylloge, ἔ.ἀ. 29.

Κεφαλή Ἀπόλλωνος. Ὀπ. Α Μ τρίπους → 2.49.

Πίναξ 60 ἀρ. 3

Κεφαλή Ἀπόλλωνος. Ὀπ. Ζεὺς Α Μ Β Ρ

- α) ↗ 6.35 Fitzw. Mus. πίν. 186, 10. β) 4.80 Sylloge, ἔ.ἀ. ἀρ. 31.

Κεφαλή Ἀπόλλωνος. Ὀπ. Ζεὺς ↑ 4.50 BMC XVIII, 4.

Ἑλέα πρὸ τοῦ 342.

Κεφαλή Δήμητρος ἀρ. Α. Ὀπ. ΕΛ[ΕΑ] Κέρβερος ↑ 5.80.

¹ Ἡ ἀρχὴ τῆς περιόδου ταύτης θὰ ἡδύνατο νὰ τεθῇ καὶ ἐνωρίτερον.

Ἐπικεκομμένον Sylloge, ξ.ἀ. ἀρ. 49.

Πίναξ 60 ἀρ. 4

Ὅμοίως ὅπ. ΕΛΕΑ... Δίπαιστον ἐπικεκομμένον ↓ 5.75 γρ.

Πίναξ 60 ἀρ. 5

Κασσώπη πρὸ τοῦ 312.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης. Ὅπ. περιστερά.

1) Ἐπικεκομμένον ἐπὶ νομίσματος Φιλίππου Β' → 6.30 γρ.

Πβλ. σχετικῶς Sylloge Fitzw. Mus. ἀρ. 2598. 2) ↑ 5.75.

3) BMC 3-5, πίν. XVIII, 7. → 6.25.

4) δεξ. ΑΛ ← 4.90 γρ.

Μολοσσῶν πρὸ τοῦ 342.

Ἀσπίς. Ὅπ. κεραυνὸς 7.25 γρ. BMC XVIII, 14. Ὅμοια μὲ κέρας

Ἀμαλθείας δύο 5.5 γρ. 4.15 BMC ἀρ. 5.

Πίναξ 60 ἀρ. 6

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. Ὅπ. ἀετὸς κρατῶν ὄφιν ↓ 6.44 γρ. BMC ἀρ. 2.

Πίναξ 60 ἀρ. 7

Νικόπολις. Χρόνοι Αὐγούστου.

Προτομή πυργοφόρος δ. Ὅπ. μορφή καθημένη δεξ. ...]ο[.. ↓ 5.85·
πβλ. BMC πίν. XXXII, 7.

L. BREGLIA, Rendiconti A.A. di Napoli, πίν. I, 2. EDWARDS, Corinth VI, 254.

Πίναξ 60 ἀρ. 8

Μ. Αἰρηλῖος ἢ Κόμμοδος

... PANT Κεφαλὴ αὐτοκράτορος δεξ. Ὅπ. ... ΛΕΩΣ Ἀσκληπιὸς καὶ
Ὑγεία ↓.

Πίναξ 60 ἀρ. 9

Ἰουλία Δόμνα

[....] ACBEA [...] Προτομή αὐτῆς δεξ. Ὅπ. τύπος BMC πίν. XIX, 10.

Καρακάλλας

... ΑΝΤΩΝ[ΙΝΟΣ] Κεφαλὴ αὐτοῦ δ. Ὅπ. ... ΝΙ ... ΩΣ ΞΞ. ΙΕΡΑΣ. Τρίπους
πέριξ τοῦ δποίου ὄφιν 5.40 γρ.

Πίναξ 60 ἀρ. 10

Ὅμοίως. Ὅπ. Νίκη BMC πίν. XIX, 3.

Πύργος 297 - 272.

Κεφαλή Διός. Ὅπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ κεραυνὸς ἐν στεφάνῳ.

1) 8.80 ↑ BMC 40.

Πίναξ 60 ἀρ. 11

2) 7.18 → 3) 9.50 ↑ ξ. ἀ. 41.42 Sylloge, ξ. ἀ. 100.

4) 10.12 ↙

Πίναξ 60 ἀρ. 12

5) 8.70 ↙ 6) 8.85 ↙

Πίναξ 60 ἀρ. 13

7) 8.57 8) Ὅμοιον 4 γρ. ↘

Πίναξ 60 ἀρ. 14

*Ἡπειρος Συμμαχία**Πρὸ Πύργου*

Κεφαλή Διός. Ὅπ. Α Π κεραυνὸς ← 8.05 πβλ. P. FRANKE, Alt Epirus 82. ΛΕΝΕΟΥΕ, Pyrrhos, πίν. VI, 2.

Πίναξ 60 ἀρ. 15

Ἡπειρος Κοινὸν 232 - 168 π.Χ.

Ὅμοια κεφαλή. Ὅπ. ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ κεραυνὸς. Ὅμοια ἔνδεκα: ↓ 6.25, ↑ 5.90, ↓ 5.70, 5.14, → 5.75, ↘ 6.50, ← 6.25, ↘ 5.10, ↘ 5.35, 5, → 6.20. Πβλ. BMC 46 - 47.

Κεφαλή Διῶνις ΘΕ Α. Ὅπ. τρίπους → 4.70 γρ. Sylloge, ξ.ἀ. 133.

Πίναξ 60 ἀρ. 16

Κεφαλή Ἀρτέμιδος. Ὅπ. αἶχμη δόρατος.

1) BMC 67 ↑ 2.40 γρ. 2-3) αὐτ. 64 (;) 2.30. ↓ 4) Sylloge, ξ.ἀ. 137 3.30 ← 5) ΔΕ ἀρ. Δεξ. σύμβολον ἀσαφές ↓ 3.53 γρ. 6) ἀρ. φι δ. σύμβ. ἀσαφές ↑ 3.60.

Μετὰ τὸ 168 π.Χ.

ΑΡΓΓΕΑΔΗΣ Κεφαλή Διός¹. Ὅπ. ΜΕΝΕΔΗΜΟΣ ΙΕΡΕΥΣ Ἀρτεμις. Πβλ. Sylloge, ξ.ἀ. ἀρ. 139.

Πίναξ 60 ἀρ. 17

Κέρκυρα 4ου π.Χ. αἰ.

1 - 2) Ἀμφορεύς. Ὅπ. σταφυλή → 5.45, ← 4.20 BMC ἀρ. 146 Σύμβολον ἀσαφές.

¹ Πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος τοῦ περιγραφομένου εἰς ΠΑΕ 1952 σ. 324 ἀρ. 30.

300 - 229 π. Χ.

3) Κεφαλὴ Διονύσου. ἀρ. Ὅπ. ἀμφορεὺς BMC ἀρ. 328 ↓ 2.60.

4) ὅμοιον BMC πίν. XXIII, 21 ↓ 1.60 Sylloge, ἀρ. 190. 5) Κεφαλὴ Διώνης ἀρ. κέρας Ἀμαλθείας. Ὅπ. πρῶρα BMC 307 ↘ 2.10 γρ. Sylloge, ἀρ. 193.

Θεσσαλία: Κοινὸν 196 - 146 π.Χ.

ΗΓ|ΗC| ↑ 7 γρ. MIONNET S. III. 53.

Ἀκαρνανία: Ἄργος Ἀμφιλοχικὸν 3ου π. Χ. αἰ.

Κεφαλὴ ἀρ. Ὅπ. κύων δ.

BMC 4 → 6.70. 2) ἔ.ἀ. ἀρ. 4 σύμβ. ἀσαφὲς 4.95.

Ἀκαρνανία Κοινὸν 300 - 167 π.Χ.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους δ. Ὅπ. κεφαλὴ Ἀχελϋῶν δ. ἄνωθεν τρίαίνα. BMC ἀρ. 16 - 18 ← 7.70.

Βοιωτία 197 - 146 π.Χ.

Ἀσπίς. Ὅπ. Νίκη κρατοῦσα τρίαίναν καὶ στέφανον BMC πίν. VI, 11 1.80 γρ.

Εὐβοία: Χαλκίς 196 - 146 π.Χ.

Βοῦς ἱστάμενος δ. Ὅπ. Τρεῖς στάχυες ἐν στεφάνῳ BMC XXI, 8. 3.30 ← Πβλ. νόμισμα τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας ἀποδιδόμενον εἰς τὴν Κέρκυραν BMC XXIII, 3

Σικυὼν 3ου π.Χ. αἰ.

Περιστερά. Ὅπ. Σ| ἐν στεφάνῳ BMC ἀρ. 148 γρ. 2.70.

Ζάκυνθος (;)

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. Ὅπ. τρίπους... γ

Λακεδαίμων 2ου π.Χ. αἰ.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ ρόπαλον καὶ κηρύκειον BMC XXIV 7, ← 7.95 γρ.

Φρυγία: Σύμμαδα Ρωμαϊκῶν χρόνων.

Κεφαλὴ πυργοφόρος πρὸ αὐτῆς ποταμὸς κατακεκλιμένος Σ|ΥΝ|Ν BMC XLVI, 5.

Ρωμαϊκὰ

Ρωμαϊκὴ Δημοκρατία 187 - 155 π. Χ.

1) Κεφαλὴ Διός. Ὅπ. πρῶρα. Ἀνωθεν ρόπαλον (;) ἢ σκῆπτρον.

Πβλ. BMC πίν. XX. 8, SYDENHAM, ἔ.ἀ. ἀρ. 210a γρ. 15.45.

2) BMC XXI. 10 (;) 28 γρ. SYD. ἔ.ἀ. 399 (;). Ἀποτετριμμένον.

Αύγουστος

Τεμάχιον άσσαρίου επικεκομμένον επί άλλου.

CAESAR Κεφαλή δ. "Οπ. . . . STVS εν στεφάνφ. Πβλ. M. GRANT, The Six Main Aes Coinages of Augustus, πίν. XIV. 2 (;).

Δομιτιανός

Άσσάριον R.I.C. άρ. 407.

Κώνστανς

Τύπος FEL TEMP [reparatio] C. 120.

Κωνσταντίος Β'

1 - 2) Τύπος όμοιος. 3) Σύγχρονον τύπος Gloria. 4) Τύπος Virtus. Σύγχρονα έφθ. τρία.

Έποχής Βανδάλων

1) BMC IV, 4. 2) IV, 13. 3) άσαφής τύπος βαρβαρότεχνος. 4 - 10 έφθαρμένα. Όρθοτέρα ή έκδοχή της κοπής των άνωτέρω εις νομισματοκοπεία της Εύρώπης. Πβλ. EDWARDS, έ.ά. VI. 11, M. THOMPSON, The Athenian Agora, σ. 101 κέ., BCH 1958, σ. 654.

Βυζαντινά

Έποχής Κομνηνών έφθαρμένον.

Μολυβδόβουλλον του 9ου μ.Χ. αϊ.

Σταυροειδές μονογράφημα με ΘΕΟΤΟΚΕ ΒΟΗΘΕΙ ΤΩ ΣΩ ΔΟΥΛΩ. "Οπ. έφθαρμένον.

Δια των άνωτέρω περιγραφομένων νομισμάτων προστίθεται εις τα ήδη γνωστά νομίσματα της Ήπειρου ό άγνωστος μέχρι τουδε τύπος της Νικοπόλεως, άπεικονιζόμενος εις πίν. 60 άρ. 9, ώς και τινα νέα μονογραφήματα και παραλλαγαί γνωστών τύπων (πίν. 60 άρ. 8).

Έξ άλλου δέν μεταβάλλεται ή σύνθεσις των εκ Δωδώνης ήδη γνωστών νομισμάτων¹, επί της οποίας είναι δυνατόν να γίνουν αι κάτωθι παρατηρήσεις σχετικώς με τα νομίσματα ταυτα και τας οικονομικάς και πολιτικάς επαφάς του ιερού. Η παρουσία πολλών νομισμάτων του Φιλίππου Β' της Μακεδονίας είναι συνεπής προς τα ιστορικά δεδομένα. Η παρουσία πολλών νομισμάτων του Πύρρου (πίν. 60 άρ. 11 - 14) μη παρατηρηθείσα εκτός της Ήπειρου, άποδεικνύει, ότι ταυτα έκόπησαν ένταυθα².

¹ Συμποσούμενων εις 800 περίπου μετα των υπό του Καραπάνου δημοσιευθέντων (CARAPANOS, Dodone et ses ruines, σ. 115 κ.έ. Πβλ. και ΠΑΕ 1952, σ. 320 κ.έ.).

² Χαρακτηριστική ή παντελής άπουσία νομισμάτων άποδοθέντων εις τον Πύρρον (ΔΕΝΑ 1911, σ. 124 - 6), προερχομένων δέ πάντοτε εκ Μακεδονίας.

Ὁ μέγας ἀριθμὸς νομισμάτων τῆς Ἀμβρακίας εἶναι ἔνδειξις τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῆς πόλεως ταύτης¹. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀνέυρεσις χαλκῶν νομισμάτων τοῦ Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ τύπου καὶ τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας² δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὸν καθορισμὸν τοπικοῦ νομισματοκοπείου³.

Ἀπὸ τὸ ποσὸν καὶ τὸ εἶδος τῶν νομισμάτων⁴ δύναται νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα, ὅτι, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἄλλους αἰῶνας, τὴν μεγαλυτέραν οἰκονομικὴν ἀκμὴν ἐμφανίζουν ὁ 4ος, ὁ 3ος καὶ ἐν μέρει ὁ 2ος π.Χ., ὅτι ὑπερτεροῦν ἀριθμητικῶς τὰ τοπικὰ νομίσματα καὶ ὅτι πρὶν ἀρχίσῃ ἡ ρωμαϊκὴ διείσδυσις καὶ οἱ ἀγῶνες μὲ τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας⁵, δὲν ὑπάρχουν οἰκονομικαὶ ἐπαφαὶ μὲ μέγα μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν.

Ἡ καλὴ διατήρησις πολλῶν νομισμάτων δὲν ἀποκλείει τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ κατάχωσις των ὀφείλεται εἰς τὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τοῦ ἱεροῦ τὸ 220 ἢ τὸ 168 π.Χ. ἔκτοτε δὲ καὶ ἡ οἰκονομικὴ κίνησις παρουσιάζεται μειωμένη. Τὰ τοπικὰ νομίσματα τοῦ ἱεροῦ (πίν. 60 ἀρ. 17) ἐνδεχομένως ἐκόπτοντο καὶ μέχρι τοῦ 1ου π.Χ. αἶ. Παρὰ τὴν ἀναβίωσιν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου, ἡ οἰκονομικὴ παρακμὴ φαίνεται ὅτι ἐξηκολούθησε καὶ τοὺς ἐπομένους αἰῶνας, τὰ δὲ νομίσματα τῆς ἐποχῆς τῶν Βανδάλων, τὰ τελευταῖα δείγματα οἰκονομικῆς ζωῆς εἰς τὸ ἱερόν, ἀποδεικνύουν ὅτι ὀριστικὸν τέλος εἰς αὐτὴν ἔδωσεν ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Γότθων⁶.

ΕΙΡ. ΒΑΡΟΥΧΑ - ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

¹ Πβλ. O. RAVEL, *The Cults of Ambracia*, N.N.M. 37.

² Πβλ. Dodone, ἔ.δ. LXIII, 42. ΠΑΕ 1952, σ. 325. Ἀπὸ Βουθρωτὸν Rendiconti, ἔ.δ. ἀρ. 56.

³ Πβλ. M. GRANT, *Roman Imperial Money*, σ. 64 πίν. V, 5-6.

⁴ Ἐλαφρῶς διάφορον τῶν εἰς B. Ἠπειρον ἀνευρισκομένων πβλ. L. BREGLIA, *Rendiconti A.A. di Napoli* 1941, 195 κ.έ.

⁵ Πβλ. καὶ τὰ εὐρήματα ἐκ Δωδώνης τοῦ τέλους τοῦ 3ου π.Χ. αἶ. ἢ τοῦ 168 π.Χ. καὶ ἐκ Μετσόβου τοῦ 168 π.Χ. (NOE ἀρ. 333 καὶ 691).

⁶ Πβλ. CARAPANOS, ἔ.δ. σ. 170 κ.έ. Ἀπασα ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία εἰς P. FRANKF, *Jahrbuch f. Numismatik u. Geldgeschichte*, 1956. Λένέκουε, Pyrrhos. NICOL εἰς *Greece and Rome* 1958.

